

Взаємовідносини США з політичними структурами Євросоюзу

Павло Ковальов,

аспірант кафедри міжнародних відносин
Одеського національного університету
ім. І. Мечникова

Політичні структури Європейського Союзу почали розвиватися з кінця 1950-х. Проте відносини США з ЄС стали наповнюватися реальним змістом тільки тоді, як американці побачили в євроструктурах потужну силу, що відійшла від риторики і рефлексій та енергійно взялася за організаційне будівництво.

Слід визнати, що економічне об'єднання Європи стало можливим багато в чому завдяки планові Дж. Маршалла. США, які фінансували відбудову повоєнної Західної Європи і „навчали” її власним правилам капіталізму, воліли бачити єдиний європейський ринок широко відкритим для своїх товарів. Однак США не тільки не заважали, але й підтримали створення економічних спілок, на базі яких виріс сучасний Євросоюз. Здебільшого це диктувалося логікою „холодної війни”: правлячі кола США бажали мати справу є Європою, у якій діють єдині торгово-економічні правила.

Однак ЄС зростав і міцнів за власними законами, формуючи ще невідомий в історії тип між- та наддержавної будови. Відтак за 30 з лишком років на Старому континенті постала єдина Європа (Маастрихт, листопад 1991 року). І тоді США зрозуміли, що у них з'явився потужний конкурент.

Відносини США та Євросоюзу досліджуються як у самих Сполучених Штатах, так і поза його межами. Фактично навіть проблеми у сфері безпеки, які традиційно „замикаються” на НАТО, не можна розглядати без уваги на позицію ЄС. Тим більше це стосується економічних проблем у Західному світі, поширення цінностей Заходу на всій планеті, місця і ролі трансатлантичних відносин у внутрішній політиці тощо.

В Україні ці питання вивчають, зокрема, В. Вакулич [1], Ю. Гончар [2],

Т. Купренюк [6]. Суттєвий вклад у дослідження проблеми зробили російські вчені, в першу чергу фахівці Інституту США і Канади РАН, а також науковці інших дослідницьких інституцій – Ю. Давидов [4], В. Іноземцев [5], Т. Троїцький [7], В. Шаклеїн [8], Т. Шаклеїна [9] та інші.

Що ж стосується американців, то вони й досі не створили узагальнюючих праць щодо класифікації підходів у контексті традиційного розподілу на консервативний та ліберальний напрямки, унітарного мультилатералістичного підходу. Саме на цей аспект проблеми звертається увага у пропонованій статті.

Американська правоконсервативна думка розглядає проблеми відносин США і Євросоюзу крізь призму класичного реалізму, до того ж – реалізму однополярного ґатунку. Це означає певну підозрілість щодо ЄС як виразника єдиної Європи – потенційного конкурента Сполучених Штатів. Праві консерватори використовують також негативну риторику на адресу ЄС. Більшість з них бачить цю структуру занадто сильною, а тому такою, що може створити (та й уже створює) проблеми у відносинах США з окремими європейськими країнами. Частина правих консерваторів підкреслює й слабкі сторони ЄС, його внутрішні вади, які, на їхню думку, свідчать про невдачу „великого європейського проекту”. До того ж політику Євросоюзу дехто з правих консерваторів вважає недемократичною, такою, що не відповідає принципам класичного ліберального ринку, живим втіленням якого є, як відомо, США.

Типовим прикладом алармізму щодо „сильного” Євросоюзу можуть бути погляди Дж. Рабкіна, директора Центру досліджень ЄС при Гарвардському університеті. На його думку, ЄС – це „серйозний виклик американським політичним цілям та ідеалам” [19]. Більше того, Дж. Рабкін вважає політику ЄС надто соціалізованою, а тому й „недемократичною” за суттю. Загрози, що виходять з Брюсселя, праві консерватори-„ідеалісти” розглядають у двох площинах: сильні наднаціональні інститути заважають розвиткові спільної економіки, а численні неурядові організації (НУО) не сприяють приватному секторові. Така комбінація, за Дж. Рабкіном, є „систематичною програмою ерозії та реконфігурації національного суверенітету”. ЄС демонструє програму, альтернативну до американської. Адже США не бажають жити у світі, „де національний суверенітет набуває все меншого значення”. Відтак, вважає гарвардський професор, під загрозою опиняється сама американська незалежність, її свобода у діях на світовій арені.

Сполучені Штати повинні активно демонструвати курс, який захищає класичні принципи суверенітету у міжнародних відносинах та „laissez-faire” в економіці. Тому США (разом із Великою Британією та, бажано, з усією Британською Співдружністю) мають рішуче виступити проти глобального поширення мультилатералізму як такого.

Отже, Дж. Рабкін (а також Дж. Кіркпатрік [15] та інші ультраконсерватори) критикує ЄС як взірць мультилатералістських принципів. До того ж, на критиці ЄС правими консерваторами позначається традиційна двопартійна боротьба у Штатах та недовіра до європейських соціал-демократичних партій, які, згідно з Дж. Рабкіном, „домінують у ЄС”. Сам же ЄС – це „наддержава” (suprastate) з дуже недемократичним управлінням – населення країн ЄС не обирає безпосередньо тих, хто керує ними у Єврокомісії, а Європарламент – надто слабка інституція. Тому США слід докласти зусиль для створення англосаксонського (американо-британського) політичного консорціуму, побудованого на принципах лібертаріанства. Така думка, незважаючи на її очевидний анахронізм, поширена серед ультраконсервативних кіл як Сполучених Штатів, так і Великої Британії.

Традиційно найрозмаїтіший спектр думок, висновків і рекомендацій демонструють представники **поміркового консерватизму**. Не виняток і проблема відносин США з Євросоюзом. Мультилатералістичний підхід, що його сповідує більшість поміркованих консерваторів, і традиційна реалістська методологія дозволяють говорити про центристське спрямування їхніх думок. Варто зауважити, що порадами саме цих політичних аналітиків користувалася адміністрація Б. Клінтона.

Як слушно відзначає Д. Уїлкінсон з департаменту політичних наук Каліфорнійського університету, зараз не існує симетрії між європейським економічним та військовим вимірами. ЄС добре підготовлений до експансії на схід субконтиненту, але проблема Європи полягає в тому, що вона складається з великих держав з багатою історією, які „поважають себе”. Хоча „superpower Europe”, з точки зору Д. Уїлкінсона, не є недосяжною метою, „будь-яке зростання до статусу „надсили” („superpower”) вочевидь потребує часового виміру, який визначає завдання, котрі треба виконати, та перешкод, які необхідно подолати”.

Базовою інституцією, навколо якої має формуватися єдина Європа, Д. Уїлкінсон вважає саме ЄС. При цьому він дещо протиставляє орієнтацію на ЄС традиційному атлантизму. Прикладом цього можна вважати його рекомендації щодо перегляду „спеціальних відносин” з Великою Британією у випадку, коли вона буде членом ЄС, що „став європейською наддержавою”. ЄС має розвиватися як військово-політична організація, котра має власні військові сили (на базі національних) та узгоджений і довготерміновий порядок денний. При цьому „кожен з необхідних кроків до європейської наддержавності наражатиметься на спротив, травми, викликатиме необхідність досягати консенсусу серед еліти, а також зустрічатиме електоральну опозицію”. Д. Уїлкінсон, до речі, визначає строк, яким має вимірюватися шлях до європейської „наддержавності” – сторіччя [22].

Фахівці з „РЕНД Корпорейшн” також уважно розглядають відносини США з політичними органами ЄС. Так, у збірці з питань американо-європейського співробітництва „Америка та Європа: партнерство в нову епоху” (1997 р.) вони проаналізували як їх сучасний стан, так і потенціал. Р. Зеллік, віце-президент РЕНД, у передмові до збірки окреслив групу основних проблем, що постали перед сторонами. ЄС, наприклад, він трактує як організацію, розвитком якої важко керувати навіть її членам. Європа може не реалізувати усі свої ідеї. Причина – організаційна слабкість та брак волі „ламати принципи” у традиційних сферах власної політики держав-членів (зовнішня політика, безпека тощо). Тому слід бути обережними та не покладати на Європу надто високих сподівань на нинішньому етапі її розвитку. Старий континент має обмежені можливості. Проте не слід відмовлятися від амбітних проєктів. Адже Європа може розвивати значно ширше партнерство з США, для яких можуть стати в нагоді механізми ЄС. Принципи „змішаної компетенції” та розподілу повноважень, поєднання національних і міжурядових інститутів, дух і традиція компромісу – усі ці фактори сприятимуть реновації американо-європейських відносин [23].

Аналогічну думку мають „рендівці” Д. Гомперт і С. Ларрабі. Вони вважають проблему інституціалізації співробітництва США та ЄС „нелегкою справою” і радять дотримуватися певних базових принципів: урахування американської позиції при прийнятті рішень у ЄС, збільшення рівня партнерства у Вашингтоні та Брюсселі, використання двосторонніх зв'язків з окремими європейськими країнами для зміцнення співробітництва США – ЄС [13].

Як бачимо, поради цих аналітиків оригінальністю не відзначаються: на перше місце висувається саме „врахування американської позиції”, тобто йдеться про реалізацію давнього наміру Вашингтона – впливати на рішення Євросоюзу. Саме цю пораду європейські союзники, при усій їх готовності зміцнювати й поліпшувати двосторонній діалог, по суті ігнорують.

Р. Хантер, також відомий „рендівець”, є віце-президентом Асоціації трансатлантичної угоди. Він розглядає „доцільність” відносин США з ЄС крізь призму проблем безпеки, в першу чергу в рамках взаємодії ЄС – НАТО. Кожне об'єднання, пише він, має амбіції, якими не поступається іншому – навіть в обопільно важливих справах, таких як просування демократії та вирішення економічних проблем. Відносини двох головних євроінституцій Р. Хантер характеризує як такі, що розташовані на відстані „протягнутої руки”. Але історія знає й інші приклади. Так, на початку 1950-х років план Дж. Маршалла та функціонування НАТО сприймалися як частини цілого, однієї справи – стримування комунізму. Зараз, на думку Р. Хантера, варто повернутися до такої форми взаємодії, як, наприклад, саміти обох структур, підготовка спільних декларацій, що стосуються

широкого кола трансатлантичних питань [14].

Ч. Купчан з Джорджтаунського університету свого часу резонно зауважував, що в економічній царині ЄС з його вузькоторговими інтересами не може конкурувати з Північною Америкою. Але з політичної точки зору Союз має значний позитивний потенціал. Ч. Купчан „захищає” Євросоюз від звинувачень в іманентній неспроможності сформувати загальну оборонну політику та нездатність відігравати оборонну роль поза власними межами. „Метою ЄС є керування всередині, а не поза Європою”, – пише він [16]. ЄС, як геополітичний експеримент, удався, бо мета Євросоюзу – не військова безпека, а економічний розквіт та економічна стабільність.

Європа подає світові зовсім інший приклад, ніж Північна Америка, зазначає Ч. Купчан. Сучасна Європа тримається на культурі компромісу. У ній, незважаючи на велику кількість над- та міждержавних інституцій, фундаментальні рішення багато в чому залежать від франко-німецького консенсусу. Головні ідеї, на яких виріс ЄС, – єдиний ринок, монетарний союз та розширення на схід – вийшли більше з Парижа та Бонна, пише дослідник, аніж з інших європейських столиць чи бюрократичних організацій Брюсселя. Еволюція ЄС стала переважно історією розподілу повноважень між країнами-членами на засадах консенсусу. Зараз Європа має багато атрибутів, щоб вважатися справді однополярною формацією. Але ЄС, за Ч. Купчаном, є взірцем тієї „доброзичливої гегемонії”, якою мають бути саме Сполучені Штати. Тобто Європа демонструє переваги та вади економічної сили, не підкріпленої військовою силою і політичною волею, сили, ключові механізми якої ґрунтуються на компромісі і консенсусі. Такий механізм був благом для Європи, що народжувалась та міцніла тоді, коли США одноосібно захищали субконтинент від радянської загрози. Зараз перед європейцями постали інші виклики: Європа стала заручником однобічного розвитку й практики пацифізму і компромісу.

Дж. Гудбі, відомий дипломат, колишній політичний радник США при НАТО та заступник помічника Держсекретаря у європейських справах, розглядає ЄС у контексті своєї базової ідеї про „неподільну Європу” – великий проект американської адміністрації, що активно пропагувався у клінтонівські часи. На думку Дж. Гудбі, „Європейський Союз – необхідний, але недостатній крок на шляху до створення порядку в Європі. В сучасних умовах не можна ігнорувати ситуацію, якою б неймовірною вона не здавалася, що ЄС розпадеться під тиском націоналістичних настроїв”. Більше того, Дж. Гудбі вважає, що „внутрішня структура ЄС не має демократичної системи управління, а подальше поглиблення інтеграції може загальмуватися через труднощі реалізації Маастрихтської угоди. Недостатньо енергійна зовнішня політика та неефективні механізми безпеки ЄС обмежуватимуть рамки його можливих дій на міжнародній арені ще протягом багатьох років” [3].

С. Серфаті, провідний фахівець університету Олд Домініон (Норфолк, Вірджинія), вважає, що для США прийнятним був би Європейський Союз, який поділяє їх ціннісні орієнтації та соціальну політику. Серед критеріїв, яким має відповідати ЄС з точки зору американського політикуму, фігурує традиційний набір з відкритості, гнучкості та конкурентоспроможності [21]. „Це Європа, яка добре слугувала Сполученим Штатам у період „холодної війни”, – пише С. Серфаті. – Вважати, що ситуація має бути іншою після її завершення, означає полемізувати не тільки з тим, що „холодна війна” була головною мотивацією до інтеграції Європи, але також і з тим, що європейські держави можуть бути такими ж квітучими без ЄС, такими ж мирними без США і такими ж стабільними без них обох”. Тобто у С. Серфаті оцінка успіхів та перспектив Євросоюзу прямо пов’язується з „миротворчою” функцією США на континенті, що тільки підтверджує його тезу про свою країну як про „впливового не-члена Євросоюзу”.

Взагалі політичні перспективи ЄС малюються С. Серфаті у доволі похмурих тонах. Інституції, вироблені для першої шістки країн ЄС, вважає він, стали малоефективними, коли кількість країн-членів зросла до п’ятнадцяти.

Отже, як реформувати ЄС? Чи, може, призупинити його розширення? Якими мають бути параметри відносин ЄС з США? Ці питання С. Серфаті вважає ключовими. Дослідник розглядає два шляхи виходу з непростой ситуації: або невпинно йти вперед, вирішуючи проблеми „на ходу” (а вони неминуче зростатимуть у геометричній прогресії), або повернутися, хоча б тимчасово, назад і проаналізувати „те, що лишилося від національних суверенітетів”.

Другий шлях для сучасної Європи неприйнятний – надто далеко зайшла міждержавна економічна та політична кооперація, надто багато зусиль покладено для об’єднання, розмивання суверенітетів. Отже, політичні кола ЄС вважають за доцільне рухатися вперед, адаптуючи існуючі структури Союзу до вимог часу [20]. Сполучені Штати мають враховувати труднощі сучасної Європи, але їм не слід панікувати через це чи надто поспішати з допомогою. Нехай європейці самі вирішують власні проблеми, серед яких атлантичний (фактично – американський) напрямок є, звичайно, важливим. Але – тільки одним з важливих.

Погляд М. Брауна (Джорджтаунський університет) на взаємовідносини США та ЄС можна охарактеризувати як „розмежувальний”. Досліджуючи питання європейської безпеки в контексті НАТО, вчений слушно підкреслює різницю в сенсі існування і функціях Північноатлантичного альянсу та ЄС. Саме ЄС має стати головним провідником демократизації в Європі, дбати про захист національних меншин, проводити миротворчі операції і створювати умови для поліпшення економічного становища на субконтиненті. М. Браун вважає, що Євросоюзові слід максимально розширюватись, знизивши для цього критерії вступу. Стриманість ЄС у

питаннях розширення, велика кількість умов для кандидатів, на його думку, „непрактична”. Якщо НАТО, говорить М. Браун, слід запровадити мінімалістську стратегію в питаннях розширення та набуття нових функцій, то ЄС, навпаки, треба стати більш експансіоністським та максимально заохочувати європейські країни долучатися до нього. У цьому слід активніше взаємодіяти з Німеччиною, котра має глибокі інтереси практично в усіх країнах, що претендують на вступ до ЄС. ЄС є запорукою стабільності в Європі, тому слід якомога швидше розмежувати повноваження його і НАТО у сфері безпеки [11].

Найяскравішим виразником **ліберально-реалістського** підходу щодо відносин США і політичних структур Євросоюзу, є, мабуть, С. Айзенштадт (певний час він виконував місію посла США у ЄС). Його позиція полягає, передусім, у всебічній підтримці європейської інтеграції як процесу безумовно демократичного. Він відверто полемізує з адептами „слабкої Європи”, висловлюючи переконаність у благотворності процесів євроінтеграції. США мають всіляко сприяти Європі вибудовувати єдність. Окрім традиційних екскурсів в історію та зауважень щодо загальної демократизації континенту, в якій величезну роль відіграє саме ЄС, С. Айзенштадт підкреслює й інші важливі фактори. Наприклад, він образно відзначає: „Ми повинні мати єдину адресу, за якою можемо вести бізнес”. Тобто йдеться про єдину Європу з розвиненими структурами. Посилаючись на власний досвід торговельних переговорів з Європою, С. Айзенштадт запевняє, що дуже зручно мати справу з одним уповноваженим від усіх європейських країн, ніж з представниками кожної окремо. Крім того, єдині правила та норми у внутрішній і зовнішній торгівлі ЄС тільки спрощують двосторонні економічні відносини. Сильний партнер для США вигідніший, ніж слабкий.

Теперішню структуру взаємопогоджень між США та ЄС С. Айзенштадт вважає прийнятною. „Ми проводимо більше 30 формальних консультацій щороку на рівні помічників та асистентів держсекретаря з так званою трійкою ЄС з питань, що стосуються усіх регіонів світу. Маємо зустрічі з багатьма офіційними особами, які щороку приїздять до Брюсселя на переговори чи консультації. Згідно з Декларацією США та ЄС від 1990 року, маємо зустрічі Президента США та Президента Єврокомісії двічі на рік, аналогічні зустрічі держсекретаря та міністрів закордонних справ країн – членів (ЄС – П. К.)” [12].

Загалом відносини між обома частинами Заходу американський високопосадовець вважає „здоровими”, „стабільними”, такими, що „сприяють демократії та процвітанню обох берегів Атлантики”. На майбутнє С. Айзенштадт визначає головні аспекти, над якими мають працювати обидві сторони для поліпшення кооперації у XXI сторіччі. Це:

³⁵
17 гарантія того, що трансатлантичні відносини не атрофуються

внаслідок повороту до внутрішніх проблем;

³⁵₁₇ управління процесами розширення НАТО та ЄС;

³⁵₁₇ розвиток архітектури безпеки, ефективної для епохи „після холодної війни”;

³⁵₁₇ переведення торгових переговорів і дискусій у ширший контекст з метою укладення в майбутньому угоди у сфері інвестицій та утворення вільної економічної і торговельної зони [12].

Ліберально-інтернаціоналістську парадигму відносин США – ЄС репрезентують такі вчені, як О. Бабарінде, Дж. Моравчик, У. Пфафф та інші. Представник Американської вищої школи міжнародного менеджменту (American Graduate School of International Management) О. Бабарінде виклав свої погляди у вже згадуваній збірці „США та ЄС: економічні відносини у світі, що змінюється”. Він з історичної точки зору аналізує процес взаємовідносин, підкреслюючи зростаючу роль ЄС. На його думку, мета ЄС – не відхід від НАТО чи витіснення США з Європи, а зменшення залежності європейців від Сполучених Штатів. Розвиток ЄС як мультиполярного дипломатичного й військового центру тільки зміцнює трансатлантичні відносини.

Дискусії 1990-х років, у першу чергу економічні, у яких обидві сторони виступали фактично на рівних, засвідчили „постійне зменшення глобальної сили США” [10]. Європейські країни в особі структур ЄС отримали надійного захисника своїх зовнішньоторговельних інтересів. О. Бабарінде вважає, що консолідація європейського блоку у вигляді ЄС неминуче посилюватиметься. Розширення та поглиблення інтеграції означатиме нове зменшення американського впливу на світову економіку, а відтак і на політику. Отже, зростання потуги ЄС обумовлює більшу симетрію відносин США з європейськими союзниками. Виникає ситуація, що кардинально відрізняється від попередньої, яка характеризувалася американським домінуванням.

На думку О. Бабарінде, актуальним проектом, який може вивести відносини США та ЄС на новий рівень, є „Трансатлантична зона вільної торгівлі” (ТАФТА). Ця організація могла б створити необхідні механізми для координації економічної політики США та ЄС, тобто навести мости у тій сфері, де ЄС традиційно не бажає поступатися своїми набутками й повноваженнями, відчуваючи власну силу. Однак, зазначає вчений, на час написання цієї праці (1996 рік) ідеї створення такого форуму виходили переважно з європейських столиць. А в США, в умовах виборчої президентської кампанії, увага традиційно сконцентровувалась на внутрішніх питаннях. О. Бабарінде, ясна річ, критикував таку „короткозорість” Вашингтона [10]. Але й подальший розвиток двосторонніх відносин не продемонстрував радикальних зрушень у напрямку утворення ТАФТА. Це можна пояснити, в першу чергу, тим,

що американці, перехопивши цю ідею, пропагували своє бачення ТАФТА, не дуже рахуючись з європейськими побажаннями. Відтак у другій половині 1990-х років ця ідея відійшла на периферію американо-західноєвропейських відносин. Актуальною проблемою для партнерів стало розширення НАТО. А консультації у форматі „великої сімки” та Ради трансатлантичного партнерства дозволяли домовлятися з головних економічних і торговельних питань.

В. Пфафф, провідний журналіст-аналітик (писав політичні огляди для „International Herald Tribune”, „Los Angeles Times”, „New Yorker”), вважається одним з представників критичного напрямку у зовнішньополітичному аналізі. До речі, його думки з часом змінюються. Так, вже на початку 1990-х В. Пфафф оприлюднив досить песимістичний прогноз щодо можливостей Західної Європи виступати як єдине ціле, говорити „єдиною мовою”. Він визнавав європейські можливості, але висловлював сумніви, що „у найближчому майбутньому головні європейські нації спроможуться на власні рішення та акції” [18].

До когорти ліберальних інтернаціоналістів належить і чиказький вчений Е. Моравчик (не плутати з правим консерватором Дж. Муравчиком!). У полеміці з правоконсервативним табором Е. Моравчик захищає мультилатералістичні принципи світової політики в цілому та вважає ЄС найліпшим взірцем втілення їх на практиці. Алармізм Дж. Рабіна, Дж. Кірпатрик та інших „консервативних ідеалістів” (термін самого Е. Моравчика) викликає в нього дещо іронічну реакцію. Мультилатералістську кооперацію країн ЄС він вважає зразком сучасних відносин між передовими державами Заходу та не бачить у ЄС жодної загрози як США, так і принципам світового лібералізму.

Різниця у політичних традиціях і досвіді Сполучених Штатів і Західної Європи є, за Е. Моравчиком, однією з причин амбівалентності США щодо міжнародних інституцій. Саме ця амбівалентність, яка зазвичай посилюється в періоди консервативного керівництва в США, стає наріжним каменем принципових дискусій щодо національних інтересів Америки та ступеня (і засобів) їх захисту, у тому числі й у відносинах з найближчими союзниками. Полемізуючи з представниками правоконсервативних поглядів на ЄС як на наддержаву (*suprastate*), Е. Моравчик підкреслює, що Євросоюз не має таких класичних державних атрибутів, як армія (про самостійні військові зусилля європейців він відгукується дуже скептично), єдина зовнішня політика, фіскальна функція (підкреслюється мала частка загальних податкових витрат на утримання інституцій ЄС) тощо. Європейська бюрократія у власному сенсі цього слова (виключаючи технічний персонал) є дуже невеликою – близько п’яти тисяч осіб – стільки, скільки має місцева адміністрація невеличкого європейського міста, й до того ж спостерігається тенденція до її скорочення [17]. Політичні механізми ЄС характеризуються досить тривалою

процедурою погоджень (складнішою, до речі, ніж у США). У багатьох сферах, наприклад, у бюджетній, а також і в освітній, культурній, тощо, Єврокомісія має незначні повноваження. Усі європейські інституції перебувають під демократичним контролем. Рада Міністрів ЄС узагалі є зібранням відповідних урядовців країн-членів, судді до Європейського Суду призначаються національними урядами тощо. Тобто, євробюрократія, на думку Е. Моравчика, не є самодостатньою олігархією, що управляє „з-за лаштунків”. ЄС – „конституційно збалансована” інституція, „створена національними урядами для досягнення реальних цілей”. Тому США слід підтримувати мультилатералістську налаштованість європейських союзників.

Розглянуті позиції американських політичних аналітиків щодо відносин США з ЄС мають суттєву спільну рису: практично всі згадані представники політичної думки вважають ці стосунки складовою усього комплексу американо-європейських відносин, зокрема у питаннях безпеки. Праві консерватори традиційно ставляться до ЄС взагалі та його практичної діяльності зокрема з великою часткою алармізму і підозри. Реалістські категорії та унілатералістичні підходи змушують їх вважати ЄС таким собі „монстром”, наддержавою, спільні інституції якої нагадують парламенти суверенних країн. Усі потенційні зрушення Європи у напрямку політичної автономії та збільшення наднаціональних повноважень брюссельських структур, вважають вони, загрозливі для США. Навіть підкреслюючи пасивність, інтравертність та споживацькі настрої європейців щодо власної безпеки і транскордонних місій, праві консерватори не бачать у цьому нічого корисного для Сполучених Штатів. Збільшення зобов'язань США призведе до того, що поняття „Захід” ототожнюватиметься тільки з Америкою, а це вже загрожує безпосереднім ризиком для США, які воліли б мати союзників, за допомогою яких можна було б поширювати принципи демократії та вільного ринку в усьому світі. Звичайно, це мають бути „молодші союзники” або такі, що справді можуть розділити із США відповідальність за управління світом. Але останній варіант для правих консерваторів небажаний, бо загрожує їхньому монополярному баченню світу, в якому панує сила. Відтак європейські союзники мають бути „керованою силою”.

Помірковані консерватори, у свою чергу, дають цілу низку порад, як діяти Сполученим Штатам у відносинах з Євросоюзом. Вони також вважають, що США слід спрямовувати зусилля на створення такого Євросоюзу, який не мав би принципових розходжень у цілях та методах дій з єдиною наддержавою. Мультилатералістичний підхід диктує їм власні імперативи щодо побудови цих відносин. Головним у налагодженні діалогу з політичними структурами ЄС ці аналітики вважають створення консультативних механізмів, які б могли „щільно” працювати в ім'я

захисту спільних цінностей Заходу. Але погляди цієї групи аналітиків щодо ступеня сучасної організації трансатлантичного політичного діалогу та ступеня його інституціоналізації відрізняються. Деякі вчені (Ч. Купчан, С. Серфаті) вважають їх достатніми, але такими, які слід розвивати згідно з вимогами часу. Інша, більша когорта вчених (фахівці з „РЕНД Корпорейшн”, Дж. Гудбі, Р. Хантер), закликає зміцнювати й поглиблювати стосунки. Параметри відносин, які вони пропонують, відрізняються, але мають і спільну рису – усі говорять про необхідність ліпшої координації зусиль і навіть участі США у прийнятті рішень в ЄС. Остання позиція – базова для поміркованих консерваторів (як, до речі, й для всього центристського табору американського академічного істеблішменту).

Ліберальні реалісти, в свою чергу, підтримують європейську інтеграцію як процес, що має зміцнити спільні позиції Заходу. Вони вважають за необхідне всебічно підтримувати цей процес. Взагалі, існуючу схему відносин та її інституційне оформлення ліберальні реалісти вважають доцільною на нинішньому етапі, але такою, яку в майбутньому потрібно буде корегувати. Спільні загрози та спільні цінності можуть об'єднати Євросоюз і США для захисту їх інтересів. Але керівна роль в альянсі США – ЄС все ж має належати США як державі, котра не має вад „колективного розуму” і травматичного історичного досвіду, що постійно тяжіє над Європою. Ліберальні реалісти виступають за збереження всіх форм діалогу і союзницьких зв'язків у трансатлантичній ланці. Інституційно міцна Європа, яка може взяти на себе низку повноважень у цій справі, тільки на користь Америки.

Ліберальні інтернаціоналісти, перш за все, захищають ЄС від нападів правих. Вони закликають американську політеліту прислухатися до політично тверезих голосів і всебічно підтримувати євроінтеграцію у її сучасному вигляді. ЄС для ліберальних інтернаціоналістів – тільки частина загальної мережі світових інституцій і транснаціональних організацій, характерних для сучасного мультилатералістичного, глобалізованого світу, з якими США має рахуватися як монодержава. Успіх ЄС, на їхню думку, – взірць для решти світу. Максимальне використання мультилатералістських механізмів – головний спосіб дії США у світі, що кардинально змінюється.

Культура компромісу, практикована ЄС, має стати базовою й у трансатлантичному діалозі. Слід утворити певну структуру, яка об'єднає обидві частини Заходу в єдине ціле, зміцнить економічний і політичний зв'язок між США та Західною Європою. Для цього сторонам слід докладати великих зусиль та поступатися власними амбіціями. ЄС і США повинні взаємодіяти як рівноправні партнери, культивуючи культуру кооперативного прийняття рішень і створюючи справді союзницьку атмосферу в розподілі повноважень. Без цього Захід може зануритись у взаємні непорозуміння та безповоротно ослабнути.

Література:

1. **Вакулич В. М.** Відносини США – ЄС і перспективи поширення інтеграційного процесу в Європі – Кіровоград, 2000. – 52 с.
2. **Гончар Ю. Б.** Маастрихт, США та європейська безпека // Питання нової та новітньої історії, 1995, № 41.
3. **Гудби Дж.** Неразделенная Европа. Новая логика мира в американо-российских отношениях. – М.: Международные отношения, 2000. – 336 с.
4. **Давыдов Ю. П.** „Старый” европеизм против „нового” атлантизма / США – Канада: экономика, политика, культура (США: ЭПК), № 9, 2003. – С. 3 – 20.
5. **Иноземцев В. Л.** США и ЕС в новом столетии: союзники или соперники? // США: ЭПК, 2002, № 10. – С. 59 – 73.
6. **Купренко Г.** Сучасний атлантизм: оцінки і прогнози // Віче, № 10, 2003 – С. 25 – 31.
7. **Троицкий М.** Концепция „программирующего лидерства” в евроатлантической стратегии США // Pro et Contra, т. 7, № 4 (Осень 2002). – С. 86 – 103.
8. **Шаклеин В. В.** Проблемы безопасности и администрация Буша: старые подходы и новая эпоха // США – Канада: экономика, политика, культура. – №2. – 2002. – С. 81 – 95.
9. **Шаклеина Т. А.** Современные американские концепции мирового лидерства. – М.: Институт США и Канады РАН. – 1999. – 54 с.
10. **Babarinde O.** Transatlantic Relations in the Global Arena // The US and the EU. Economic Relations in a World of Transition / Ed. by Norman Levine // Inst. For Intern. Policy Press // Univercity Press of America, Inc., Lanham, New-York-London. – P. 1 – 22.
11. **Brown M.** Minimalist NATO // Foreign Affairs. – Vol. 78, No. 3 (May – June 1999). – P. 204 – 218.
12. **Eizenstat S.** The US Relationship with the EU and the Changing Europe / The US and the EU. Economic Relations in a World of Transition. – P. 23 – 44.
13. **Gompert D., Larrabee S.** Conclusion: Institutions a policies / America and Europe: A partnership for a new era / Ed. by Gompert D. C., Larrabee F. S. – Cambridge: Cambridge univ. press, 1997. – P. 231 – 256.
14. **Hunter R.** Maximizing NATO // Foreign Affairs. – Vol. 78, No. 3 (May – June 1999). – P. 190 – 203.
15. **Kirkpatrick J.** Beyond the Cold War // Foreign Affairs, Vol. 69, No 1 (America and the World 1989/1990) – P. 1 – 16.
16. **Kupchan Ch.** After Pax Americana: Benign Power, Regional Integration, and the Sources of a Stable Multipolarity // International Security, Vol. 23, No. 2 (Fall 1998). – P. 40 – 79.
17. **Moravcsik A.** Trends in Global Governance: Do They Threaten

American Sovereignty? Conservative Idealism and International Institutions // Chicago Journal of International Law, Vol. 1, No. 2 (Fall 2000). – P. 291 – 314.

18. **Pfaff W.** Redefining World Power // Foreign Affairs, Vol. 70, No 1 (America and The World, 1990/91). - P. 34 – 48.

19. **Rabkin J.** Is EU Policy Eroding The Sovereignty of Non-Member States? // Chicago Journal of International Law, Vol. 1, No. 1 (Summer 2000). – P. 273 – 290.

20. **Serfaty S.** Decisions for Europe. Fragile State of the Union, A Union of Fragile States // The US and the EU. Economic Relations in a World of Transition. – P. 75 – 89.

21. **Serfaty S.** Stay the Course: European Unity and Atlantic Solidarity / Forew. By Haig A. M.; Public. with the Center for Strat. And Intern. Studies/ - Wash., 1997 – 115 P.

22. **Wilkinson D.** Unipolarity Without Hegemony // Department of Political Science University of California, Los Angeles. International Studies Association 1999. - P. 141 – 167.

23. **Zoellick R.** Foreword / America and Europe: A partnership for a new era / Ed. by Gompert D.C., Larrabee F. S. – P. VII – XI.